

ИНИЦИАТИВА НА ПРЕЗИДЕНТА
„МЛАДЕЖКА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ“

ТЕМА ЗА 2015 г.:

„БЪЛГАРИЯ 2030 – ЗАПОЧВАМЕ ДЕБАТА“

Подтема:

Как да опазим нашето културно-историческо наследство, за да го покажем на света и да го предадем на идните поколения?

Опазването на културно-историческото наследство на Република България е проблем, който занимава поколения учени и политици. Неговото разрешаване е от първостепенно значение за закрилата и развитието през ХХІ в. на националната ни култура и идентичност. Поради тази причина от съществено значение са реформирането и провеждането на по-активна и трезва политика в тази насока. Това налага разработването на цялостна и модерна стратегия за опазване и устойчиво развитие на културно-историческото ни наследство. За да има видими резултати до 2030 г., са необходими формулирането и прилагането ѝ през следващите няколко години. По мое мнение най-напред е нужно организирането на политически неутрален извън правителствен съвет финансиран от държавата, съставен от личности с богат опит в културната сфера и с широки интердисциплинарни познания. Този орган ще трябва да извърши необходимото планиране, като неговите насоки трябва да бъдат исторически коректно обосновани и същевременно съобразени със съвременната реалност. Тяхната основна цел да бъде съхраняване на нашата национална и културна идентичност в средата на днешната глобализация. За изпълнението на тази програма задължително трябва да се вземат предвид както многообразието на българското културно-историческо наследство, така и нашето досегашно развитие, световният опит и съвременните тенденции в тази сфера.

Без съмнение подобна стратегия ще притежава многоаспектен характер, което налага нейното внимателно планиране и осмисляне. Аз смятам, че от кардинално значение е в нея да залегне идеята за възприемането на чуждестранния опит най-вече по отношение на реставрацията, консервацията и социализацията на археологическите, етнографските, архитектурните и др. исторически обекти, спадащи към категорията „недвижими културни ценности“. Макар ЕС в определена степен финансово да подпомага развитието в това направление, държавната политика също трябва да засвидетелства своята роля. Внимание трябва да се отдели на опазването на автентичния вид и консервацията на запазени архитектурни ансамбли, постройки, паметници и др., свързани с известни личности, събития или представляващи архитектурни шедеври. Смятам за необходимо да се подходи по начин, който да подчертае естествената красота на обекта и неговото историческо значение, като реставрационно-консервационните проекти и процеси задължително трябва да се съобразяват с историческата епоха, към която той принадлежи. Едновременно с това е нужно да се избягват всякакви

изопачавания и фалшификации, както и използването на некачествени материали. Все пак обектите не са само туристически дестинации – те са много повече. Същевременно да се спазват изискванията те да бъдат изцяло обезопасени, предлагачи свободен достъп за всички категории население и добре охранявани срещу посегателства и вандализъм.

Отделно внимание трябва да се обърне на „движимите културни ценности“ (ДКЦ), за чиято реставрация от особена важност са използването на модерна техника и качествени материали. Относно тяхната консервация, личният ми професионален опит сочи, че е наложително подобряването на условията, при които те се съхраняват, както в музейните експозиции и галериите, така и в държавните и частните музейни фондохранилища. Условията на консервация задължително трябва да са съобразени с индивидуалните характеристики на движимата културна ценност. Отделно смятам, че е нужна цялостна висококачествена дигитализация на всички идентифицирани ДКЦ, които подлежат на такъв вид манипулация. По този начин могат да се съставят пълни електронни каталози по фондове, като боравенето с тях ще ограничи физическия контакт между културната ценност и човека. Това ще доведе до по-големи времеви интервали между редовните реставрационни и консервационни дейности, неотложно съпътстващи съхраняването на ДКЦ и съответно до по-продължителното запазване на автентичния им вид. За постигането на тази цел съм убеден, че е належащо разработването на професионален софтуер или закупуването на лиценз за такъв, който да бъде единен за всички български музеи и галерии.

Постъпването на ДКЦ във фондове става по две основни направления – находки при археологически разкопки и дарения. Това показва, че е необходимо стимулирането както на археологическата дейност, така и на колекционерството, дарителството, меценатството. Въпреки това, липсата на благодатна почва за развитие на ценителството ще прекъсне естествената връзка между обществените институции и отделните хора както по отношение на събирателството, така и по отношение на социализацията. Наред с всичко друго, застъпвам схващането, че е нужно установяването на по-трайни контакти между частни лица, притежаващи колекции, и музеите и галериите. Наложително е и въвеждане на съвременни изисквания при издирването, опазването, популяризирането и разпространението на културно-историческите ценности. Що се отнася до въпроса за злоупотребата с културното ни материално наследство иманярската активност, сенчестия бизнес с антики, и нелегалното им изнасяне извън страната продължават да лишават България от значително количество ДКЦ. Предотвратяването на тези подривни дейности би могло да се осъществи единствено чрез налагане на превантивни мерки и по-строги санкции, които да се базират на точно и ясно законодателство.

Не на последно място стоят и „нематериалните културни ценности“, определящи българската културна и национална идентичност. Това е една особена категория ценности, за голяма част от които може да се твърди, че днес попадат в периферията на интересите. Една от основните причини е все по-обсебващата съвременна популярна култура и прекъсването на приемствеността между поколенията. Тези, както и ред други фактори, затрудняват тяхното съхранение. Забавянето на това движение би могло да се постигне чрез подсилване на българското самосъзнание на фона на глобалните процеси, характерни за нашия век.

В последните няколко години се забелязва силен спад на интереса от страна на младите хора към хуманитарните науки, което в бъдеще ще се прояви като недостиг на кадри, работещи в сферата на културата и хуманитаристиката. Това неминуемо ще окаже негативно влияние върху опазването на културно-историческото ни наследство, а оттам и върху развитието ни като народ. Смятам за нужно държавната политика да обърне внимание и на тези въпроси, като окаже съдействие върху популяризирането на хуманитарните науки, откриването на нови работни места в областта на културата осигуряването на едно добро материално положение на работещите в тези сфери.

Напълно нормално е една такава стратегия за опазване и подем на културно-историческото ни наследство да изисква оформянето на отделни планове за развитие на музеите, културния туризъм и културния обмен. При тяхната разработка и реализиране преобладаващо участие трябва да се отреди на специалистите в областта на културата. Смятам за положително и изработването на регионални програми за опазване и устойчиво развитие на културно-историческите ценности особено в онези региони с богато културно наследство. Прякото участие на местните власти не трябва да бъде ограничавано, понеже това е гаранция за адекватното отношение от страна на обществото. В допълнение съм на мнение, че е необходимо е да бъдат разработени стратегии на най-ниско ниво и за общините, богати на паметници на културата. Така местното население ще бъде пряко ангажирано в опазването на културно-историческото наследство.

Към момента България се нарежда до страни като Турция, Швейцария, Унгария, Нидерландия и Австрия по брой обекти, попадащи под покровителството на ЮНЕСКО. Освен това през 2019 г. гр. Пловдив ще бъде обявен за една от европейските столици на културата. Това са безспорни успехи в областта на просветата и опазването на културно-историческото наследство, като България постепенно започва да заема своето достойно място в днешния глобален свят. На този фон стремежът ни трябва да бъде насочен към баланс между националното ни културно наследство и съвременния напредък, към симбиоза между двете и към тяхното опазване в името на бъдещите поколения.

Автор:

Димитър Йорданов Харбалиев

Докторант по „Средновековна обща история“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Уредник в Регионален исторически музей – Велико Търново.

Велико Търново

12. 12. 2015 г.